

Vedtatte sannheter

KRONIKK

Knut Arne Hovdal
Førsteamanuensis i
kunnskapsledelse, HiNT

Små kommuner administrerer seg bort fra kjerneoppgavene. Grensene i Kommune-Norge er ikke tilpasset de oppgavene som skal utføres. Oppgavene fra Staten blir så omfattende at små kommuner ikke er i stand til å utføre dem. Rådmannen har trøbel med å holde oversikten over styringsstrukturen i egen kommune. Dette er hentet ut fra en kronikk av Statsviter Leirset i Trønder-Avisa 7. august 2013. Dokumentasjonen er uttalelser fra rådmenn som Leirset har møtt på sin vei.

Samfunnsutviklingen skal være kunnskapsbasert. Ja, kunnskap er selve grunnlaget for å utvikle et fremtidsrettet samfunn. Det mener de politiske partiene, og det mener vi i utdanning og forskning. Hvorfor er det da slik, gang etter gang, at bestemte sannheter skapes? For 10 år siden var nesten alle kommuner i Norge enige om at tre ledernivå var ineffektivt uansett størrelsen på kommunen, og to ledernivå var svaret. Halvparten av kommunene som gikk over til to ledernivå, har nå gått tilbake til tre ledernivå. Den overordnede og koordinerende faglige ledelsen forsvant i endringen. Dette gikk ut over kvaliteten og det ble dyrt. Den nye 'sannheten' er at kommunesammenslåing er svaret på kommunale utfordringer. Er vi sikker på at ny kommunestruktur løser utfordringene med å skape en bedre skole eller relevant helsetilbud for framtiden?

Virkeligheten er kompleks.

Nei. Ganske enkelt fordi struktur aldri alene løser komplekse problemer alene. Når jeg punkterer med bilen, så vet jeg hva jeg skal gjøre eller jeg kan følge en nedskrevet prosedyre. En kommune skal ikke bare løse kurante oppgaver, men løse sammensatte oppgaver innen oppvekst, helse og samfunnsutvikling. Disse lar seg ikke nedskrive i bestemte prosedyrer, fordi ingen situasjon er lik. Ofte skal kommunen nå konkurrerende mål samtidig. Det betyr at en struktur kan være hensiktsmessig for en oppgave, men uhensiktsmessig for en annen. Barnehage og skole må ligge der innbyggerne faktisk bor. Felles næringsutvikling i en region må skje i samarbeid mellom kommuner. Bestemte strukturer kan understøtte på et område, men være direkte uheldig på et annet.

Mitt anliggende er ikke å si noe om hvor mange kommuner vi skal ha i Nord-Trøndelag, det overlater jeg til politikerne å avgjøre i samråd med meg som innbygger. Jeg ønsker å være med å skape debatt. En kunnskapsbasert debatt. Ikke en «debatt» som er basert på vedtatte sannheter. En debatt som kan hjelpe politikerne til å fatte kunnskapsbaserte beslutninger.

80–85 prosent av økonomiske og menneskelige ressurser i en kommune brukes på oppvekst og helse. Det er vanskelig å se for seg at det fortsatt skal bo folk i alle deler av landet, uten at disse har tilgang til

HVER ER GEVINSTEN: Lierne har 1400 innbyggere, men er 1,4 ganger større enn Vestfold fylke i areal. Hvilke gevinster ligger det i å slå Lierne sammen med «lille» Snåsa med 2150 innbyggere som også har et større areal enn Vestfold, spør kronikøren. FOTO: SNÅSNINGEN

skole, helsestell osv. i sin umiddelbare nærhet. Kvalitet og relevans i oppvekst og helse er selve kjernen i en kommunal oppgave. Det er til dels store avstander mellom kommunene i Nord-Trøndelag. Hvis vi ikke ønsker å sentralisere, er det viktig med et kommunestyre som har kunnskap, eierskap og nærhet til det som betyr mye for innbyggerne. Kommunestyrene «sloss» hver dag for å utvikle sin egen kommune, og er viktig i demokratiet. Om trent slik var det fylkesmann Inge Ryan uttalte seg da han besøkte alle kommunestyrene i Nord-Trøndelag. Fylkesmannen har et viktig poeng.

Statsviterprofessor Baldersheim viser i en kronikk 2012 at de 150 minste kommunene i Norge står for 5–8 prosent av den totale ressursbruken på kommunal sektor. Han anslår at en eventuell økonomisk gevinst ved sammenslåing vil være på 10 prosent i disse kommunene, og vil være som en «pølse i slaktetiden» i samfunnsøkonomien. Lierne har 1400 innbyggere, men er 1,4 ganger større enn Vestfold fylke i areal. Hvilke gevinster ligger det i å slå Lierne sammen med «lille» Snåsa med 2150 innbyggere som også har et større areal enn Vestfold? Det er 100 km mellom disse to kommunene. Jeg vil anta at en kommunesammenslåing mellom disse to kommunene, vil fordre utstrakt bruk av digitale verktøy.

I kommunal rapport i 1999 kunne vi lese noen trøstes ord til de nyalgte kommunestyrerepresentanter. «Det er 4350 lover og forskrifter som regulerer kommunal sektor. Men, ikke fortvil: spør rådmannen». I dag er lovgrunnlag mye større, og rapportering til Staten mangedoblet. Tillit er skiftet ut med kontroll. Det illustrerer at kommunene, uansett størrelse, har utfordringer mht. kompetanse og kapasitet. Hvor mange årsverk går med til rapportering? Er det sikkert at dette «bare» er et kompetanseproblem? Er vi sikker på at forskriftene ikke tar fokus bort fra samfunnsoppdraget? Forskriftene er svært detaljerte på områder hvor Staten tidligere viste tillit til de politiske og faglige vurderingene som ble gjort i kommunene. Er det nødvendig med en rydding i et statlig detaljert målstyringssystem og byråkrati?

Jeg argumenterer i en kronikk i Trønder-Avisa 5. desember 2012 for at kommunene alene og sammen med andre, må fokusere på to ting: kvalitet og relevans. Jeg viser til flere virksomheter som gjør suksess, fordi de har satset bevisst og systematisk på kompetansebygging, kunnskapsdeling og bruk av digitale verktøy sammen med relevante samarbeidspartnere uansett hvor de befinner seg i verden. Eksemplet med Snåsa og Lierne, viser at dette må skje uansett kom-

munestruktur. En ren strukturtilnærming, er gammeldagse og farlig når utfordringene er kompetanse- og kunnskapsutvikling, som i den digitale verden kan og må håndteres på tvers av grenser uavhengig av avstand.

Jeg var 7. februar i år invitert til å holde et foredrag for kommunene i Indre Namdal, sammen med Geir Vinsand fra NIVI-analyse. Foredraget til Vinsand vil jeg sammenligne med teologiprofessor Ole Halleby sin radiopreken på 1950-tallet, der han delte ut plasser til himmel og helvete. Det var en tordenpreken med én sannhet – kommunesammenslåing, samkommune eller undergang. Snåsa, som jeg oppfatter leter etter relevante samarbeidspartnere, ble i tydelige ordelag karakterisert som «Vingle-Petter».

Snåsa tar på alvor at det ikke finnes EN samarbeidspartner for alle kommunale områder. Virkeligheten er kompleks, og det finnes ingen oppskrift for å komme ut av denne kompleksiteten og samtidig ta det kommunale samfunnsoppdraget på alvor. Vi må arbeide fram så gode understøttende strukturer som mulig. Kommunepolitikere og kommuneadministrasjoner beskriver en hverdag med krevende og mangesidige arbeidsoppgaver. Minst så krevende vil det være i framtiden også. Uansett kommunestruktur.